

SLOVENSKÁ KOMISIA CHEMICKEJ OLYMPIÁDY

CHEMICKÁ OLYMPIÁDA

59. ročník, školský rok 2022/2023

Kategória D

Domáce kolo

TEORETICKÉ A PRAKTICKÉ ÚLOHY

Odpoveďový hárok

TEORETICKÉ ÚLOHY

Chemická olympiáda – kategória D – 59. ročník – šk. rok 2022/2023

Domáce kolo

Meno: .....

Odpoveďový hárok

Počet bodov: .....

Úloha 1 Zlúčeniny železa (7 b)

a) Na prázdne miesta na kartičkách I, III a IV doplňte názvy zlúčenín:

Názov minerálu	Vzorec a názov zlúčeniny	Charakteristika
1. Hematit	I. FeCO_3 Názov:	a) Okrem atómov Fe^{II} obsahuje aj atómy Fe^{III} , je čiernej farby. Netopiere <i>Eptesicus fuscus</i> ho používajú na orientáciu podľa magnetického poľa Zeme. Zastúpenie železa v danom mineráli je približne 72 %.
2. Magnetit	II. $\text{Fe}_2\text{O}_3 \cdot x\text{H}_2\text{O}$ Názov: hydratovaný oxid železitý	b) Povrch tohto minerálu je lesklý, strieborný; na reze je červený až hnedočervený. Vyskytuje sa aj na Marse. V minulosti sa používal v maliarstve, ako pigment. Obsahuje približne 70 % železa. Často sa označuje ako krveľ.
3. Limonit	III. Fe_3O_4 Názov:	c) Obsahuje približne 48 % železa a ďalšie prímеси kovov, ako zinok, mangán a horčík. V závislosti od prítomnosti mangánu môže mať žltú, hnedú až čiernu farbu. Na reze je biely až perleťový. V prítomnosti HCl šumí. Nazýva sa aj ocieľok.
4. Siderit	IV. Fe_2O_3 Názov:	d) Jeho povrch je tmavej žltohnedej farby, rovnako tak aj jeho rez. V minulosti sa používal v maliarstve, ako pigment. Zastúpenie železa v danom mineráli je 55 %. Nájde ho aj pod označením hnedel.

b) Ku kartičkám s názvami minerálov (**1 – 4**) priradte kartičku so vzorcom a názvom zlúčeniny (**I – IV**) a kartičku s charakteristikou minerálu (**a – d**).

- 1. hematit   – ..... – .....
- 2. magnetit   – ..... – .....
- 3. limonit   – ..... – .....
- 4. siderit   – ..... – .....

Úloha 2   Výroba železa (7 b)

a) Látka A - .....

Látka B - .....

Látka C - .....

Látka D - .....

b) chemické rovnice:

a) ..... + ... → ..... + ...

b) ..... + ... → ..... + ...

c) ..... + ... → ..... + ...

Úloha 3   Korózia (13 b)

a) chemická rovnica: .....

.....

b) Ku značke každého prvku v rovnici chemickej reakcie doplňte oxidačné čísla.

c) Uvedená reakcia je (zakrúžkujte všetky správne možnosti):

neutralizačná – redoxná – chemické zlučovanie – chemický rozklad

d) Pomocou čiastkových reakcií oxidácie a redukcie jednotlivých atómov znázornite počet prijatých/odovzdaných elektrónov a vyznačte, či sa jedná o oxidáciu alebo redukciu:

..... + ... e⁻ → .....   oxidácia/redukcia

..... - ..... e⁻ → .....   oxidácia/redukcia

- e) oxidovadlo - .....
redukovadlo - .....

f) dva spôsoby ochrany kovov pred koróziou:

.....

g) chemická rovnica: .....

.....

Úloha 4 Časticový pohľad na roztoky (5 b)

a) roztok s najväčším hmotnostným zlomkom rozpustenej látky: .....

b) látka s najvyššou molárnou hmotnosťou: .....

c) roztok s najvyššou koncentráciou rozpustenej látky: .....

Zakrúžkujte správnu možnosť: ako sa zmení koncentrácia Fe^{3+} iónov v roztoku B, ak:

d) roztok B zahustíme na polovicu objemu;   *zníži sa / nezmení sa / zvýši sa*

e) k roztoku B pridáme 99,0 g vody;   *zníži sa / nezmení sa / zvýši sa*

f) roztok B prelejeme do kadičky s dvojnásobným objemom;
   zníži sa / nezmení sa / zvýši sa

g) do roztoku B pridáme 1,0 g $Fe_2(SO_4)_3$ *zníži sa / nezmení sa / zvýši sa*

Úloha 5 Chemik Samo – a jeho budúcnosť v NASA (18 b)

a) chemická rovnica:

.....

.....

b) uvedená reakcia je (zakrúžkujte všetky správne možnosti):

neutralizačná – redoxná – zrážacia – chemické zlučovanie – chemický rozklad
– exotermická – endotermická

c) látkové množstvo kyslíka: .....

látkové množstvo železa: .....

e) Výpočet látkového množstva a hmotnosti Fe^{3+} iónov:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

f) Výpočet hmotnostného zlomku železa (železitých katiónov) vo vzorke horniny:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

g) Výpočet percentuálneho obsahu hematitu v marťanskej hornine:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Úloha 6 Skúmame anorganické látky (10 b)

	Názov látky	Oddeľovacia metóda	Chemická rovnica prípravy látky
<i>Príklad:</i>	<i>chlorid sodný</i>	<i>kryštalizácia alebo odparovanie</i>	$HCl + NaOH \rightarrow NaCl + H_2O$
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

Koniec teoretickej časti

PRAKTICKÉ ÚLOHY

Meno: .....

Odpoved'ový hárok

Spolu bodov: .....

Úloha 1

Výsledky a pozorovanie (1 b)

Hmotnosť filtračného papiera (fp): ..... g

Hmotnosť fp + produkt: ..... g

Hmotnosť produktu: ..... g

Opis vzhľadu produktu:

.....
.....

Otázky (5 b)

1. Napíšte triviálny názov heptahydrátu síranu železnatého.

.....

2. Napíšte chemickú rovnicu reakcie železa s roztokom síranu meďnatého.

.....
.....

3. Z nasledujúcich látok vyberte tie, ktoré by zreagovali so železom za vzniku roztoku železnej soli. Svoj výber zdôvodnite.

a) Na_2SO_4 b) AgNO_3 c) AlCl_3 d) HCl

.....

Zdôvodnenie:

.....
.....

4. Z vodných roztokov pri laboratórnej teplote kryštalizuje síran železnatý ako heptahydrát, pri teplote okolo 56 °C však kryštalizuje so 4 molekulami vody (**látka A**) a pri teplote nad 64 °C s jednou molekulou vody (**látka B**). Napíšte chemické vzorce a názvy látok **A** a **B**, ktoré je možné získať z vodného roztoku síranu železnateho.

Látka A .....

Látka B .....

Úloha 2

Výsledky a pozorovanie (1,5 b)

Hmotnosť odparovacej misky: ..... g

Hmotnosť misky so vzorkou pred zahriatím: ..... g

Hmotnosť vzorky pred zahriatím (**m1**): ..... g

Hmotnosť misky so vzorkou po zahriatí: ..... g

Hmotnosť vzorky po zahriatí (**m2**): ..... g

Opis vzhľadu látky po zahriatí:

.....
.....

Otázka (6 b)

- a) Vypočítajte hmotnostný úbytok (výsledok vyjadrite v %), ktorý by ste zaznamenali v prípade, že by sa z heptahydrátu síranu železnateho uvoľnilo všetkých sedem kryštálových molekúl vody. $M(\text{heptahydrát síranu železnateho}) = 278,2 \text{ g/mol}$; $M(\text{voda}) = 18,02 \text{ g/mol}$.

.....
.....
.....
.....
.....

b) Na základe experimentálne zisteného poklesu hmotnosti po zahriatí heptahydrátu síranu železnateho vypočítajte koľko % vody sa uvoľnilo z vášho návažku.

.....

.....

.....

.....

.....

c) Na základe porovnania experimentálne zisteného hmotnostného úbytku s hmotnostným úbytkom, ktorý zodpovedá uvoľneniu siedmich kryštálových vôd posúďte, či sa z vašej vzorky uvoľnilo celé množstvo kryštálovej vody.

.....

.....

Úloha 3

Výsledky (2,5 b):

Opis pozorovanej zmeny po prídavku H_2O_2 a H_2SO_4 do roztoku železnatej soli:

.....

Doplňte tabuľku s výsledkami pozorovania reakcie roztokov v skúmavkách **A - D**:

Skúmavka	Pozorovanie
A roztok I (Fe^{II} soľ) + okyslený roztok KMnO_4	
B roztok II (Fe^{III} soľ) + okyslený roztok KMnO_4	
C roztok I (Fe^{II} soľ) + NaOH	
D roztok II (Fe^{III} soľ) + NaOH	

Otázky (6 b)

1. Pri oxidácii železnej soli v kadičke prebiehala redoxná reakcia:

a) V chemickej rovnici vyznačte pri značke každého prvku príslušné oxidačné číslo.

b) Uveďte vzorec reaktantu a zakrúžkujte v ňom značku prvku, ktorý sa počas reakcie oxiduje:

.....

c) Uveďte vzorec reaktantu a zakrúžkujte v ňom značku prvku, ktorý sa počas reakcie redukuje:

.....

2. Napíšte chemickú rovnicu rozkladu H_2O_2 , ktorý prebieha pri zvýšenej teplote.

.....
.....

3. Vysvetlite zmeny, ktoré ste pozorovali v skúmavkách **A** a **B**.

.....
.....

4. Na základe pozorovania uveďte, v ktorých skúmavkách prebehli zrážacie reakcie.

.....

Autori: RNDr. Jana Chrappová, PhD. (vedúca autorského kolektívu),

Mgr. Jela Nociarová, PhD., Mgr. Lenka Kramarová, PhD.

Recenzenti: RNDr. Marika Blaškovičová, Mgr. Ladislav Blaško

Redakčná úprava: RNDr. Jana Chrappová, PhD.

Slovenská komisia chemickej olympiády

Vydal: NIVaM – Národný inštitút vzdelávania a mládeže, Bratislava 2022